

Tuomas M. S. Lehtonen

Jo joutui armas aika

1.
Jo joutui armas aika
ja suvi suloinen.
Kauniisti joka paikkaa
koristaa kukkanen.
Nyt siunaustaan suopi
taas lämpö auringon,
se luonnon uudeks luopi,
sen kutsuu elohon.

2.
Taas niityt vihannoivat
ja laiho laaksossa.
Puut metsän huminoivat
taas lehtiverhossa.
Se meille muistuttaapi
hyvyyttä, Jumala,
ihmeitä julistaapi
se vuosi vuodelta.

3.
Taas linnut laulujansa
visertää kauniisti.
Myös eikö Herran kansa
Luojaansa kiittäisi!
Mun sieluni, sä liitä
myös äänes kuorohon
ja armon Herraa kiitä,
kun laupias hän on.

4.
Oi Jeesus Kristus jalo
ja kirkas paistemme,
sä sydäntemme valo,
ain asu luonamme.
Sun rakkautes liekki
sytytä rintaamme,
luo meihin uusi mieli,
pois poista murheemme.

5.
Ei vertaistasi sulle,
sä lilja Saaronin.
Suo armos lahjat mulle
ja kaste Siionin.
Kun Henkes virvoituksen
vain sielu saanut on,
keväisen kaunistuksen
se saa kuin Libanon.

6.
Maan, meren anna kantaa
runsaasti lahjojas,
tarpeemme meille antaa
sun siunauksestas.
Suo suloisuutta maistaa
myös sielun sanassas,
ain armos sille paistaa,
niin on se autuas.

Mahd. Israel Kolmodin 1694. Suom. 1700. Virsikirjaan 1701. Uud. Alfred
Brynolf Roos 1867, komitea 1937.

Sodanjälkeisestä Suomessa ei ollut montaakaan koulua, jonka kevätjuhla ei huipentunut *Suvivirteen*.

Laulun kaksi tai kolme ensimmäistä säkeistöä ovat syöpyneet yhteiseen muistiin: joko istumme

Kruunupyyn puukirkossa ruotsinkielisellä Pohjanmaalla, itäsuomalaisen kansakoulun juhla- ja

voimistelusalissa, jonka seinillä on voimisteluun tarkoitettut puolapuut, tai modernistisessa koristelemattomassa lähiökirkossa jossakin Etelä-Suomen kasvukeskuksessa. Kristilliset vuodenaikaisrituaalit ja niihin liittyneet tunnustukselliset uskonnolliset menot ymmärrettiin pitkään lähes itsestään selviksi osiksi suomalaista kansalais- ja kansalliskasvatusta. Tosin tämä itsestään selvyys ei ollut kiistatonta: kouluopetuksen sisällöstä ja vuodenaikaisjuhliin liittyneistä uskonnollisista aineksista on keskusteltu julkisen seurakunnista irrotetun koululaitoksen synnystä lähtien; kiistely oli erityisen voimakasta Suomea repineen vuoden 1918 kansalaissodan jälkeen.

Suvivirren veisuusta kiisteltiin uudestaan 1970-luvun alussa, kun erään eteläsuomalaisen koulun kevätjuhlista laulu poistettiin. Virsi palautettiin seuraavana keväänä, koska poistaminen oli aiheuttanut paikallisen vastalauseiden myrskyn. Virren melodia ja sanat merkitsivät juhlaan osallistujille toistuvaa vuodenaikaisriittiä, johon kaikki lapset osallistuivat – ja omien lastensa tai lasten lastensa juhlien myötä myös vanhemmat. Virren veisuusta suomalaisten koulujen kevätjuhlissa on taitettu uudestaan peistä 1990- ja 2000-luvulla: nyt perusteena ei ole enää uskonnosta luopuminen, vaan monikulttuurisuus ja –uskontoisuus. Päätäjäisohjelman virsien avoimen kristillistä sisältöä pidetään hankalana. Tyypillisesti virren puolustajat eivät julkisuudessa juuri viittaa ainakaan avoimesti kristillisiin arvoihin, vaan sitä puolustetaan osana ”suomalaista kulttuuria” – siinä missä muiden perinteitä on kunnioitettava, on suomalaisilla oikeus omiinsa. Virren puolustajat eivät ole vain evankelis-luterilaisen kirkon aktiivijäseniä.

Suomessa säädettiin yleinen oppivelvollisuus vuonna 1922 samaan aikaan uskonnonvapaus- ja asevelvollisuuslakien kanssa. Kaikille avoimia kansakouluja maahan oli perustettu 1863 lähtien. Sitä ennen luku- ja kirjoitustaitoa oli opetettu ennen kaikkea evankelis-luterilaisen kirkon toimesta – erityisesti 1600-luvulla useat Turun piispat olivat aktiivisia kouluolojen järjestelijöitä. Kansan uskonnollisessa kasvatuksessa oli luterilaisen näkemyksen mukaan auttava lukutaito yleisenä

tavoitteena, vaikka sekin saattoi jäädä pitkälle 1800-luvulle jokseenkin nimelliseksi. Kirjoitustaidon opettaminen oli jo toissijaista ja lähes olematonta ennen kansakoulujen yleistymistä. Vaikka kansanopetus erotettiin tunnustuksellisen kirkon piirissä, Suomessa ei ole toteutettu valtion ja kirkon eroa. Kristilliset vuodenaikaisjuhlat jaksottavat koulu- ja työvuotta, ja uskonnonopetus on edelleen osa opetusohjelmaa, vaikka se on erotettu tunnustuksellisesta uskonnonharjoituksesta 2000-luvulla. Osa kristilliseen perinteeseen kuuluneista juhlapyhistä siirrettiin 1960-luvulla vietettäväksi lähimpänä viikonloppuna, mutta 1980-luvulla huolimatta silloisen Tasavallan presidentin Mauno Koiviston vastustuksesta osa pyhistä palautettiin vuosituhantisen kristillisen perinteen mukaisille paikoilleen.

Ei ole kovin suuri kärjistys sanoa, että kansakoululaitos ja rautatiet loivat Suomen kansakuntana – toisin kuin voisi luulla, ei väittämä ole peräisin Ernst Gellneriä ja muita moderneja nationalismin teoreetikoita lukeneilta intellektuelleilta vaan ruotsinmieliseltä kielinationalistilta, arkkitehdiltä ja Gobineaun rotuoppien innokkaalta kannattajalta Jac. Ahrenbergilta (1847-1914) 1900-luvun alusta. Suomalaiset (suomen- ja ruotsinkieliset) kansakunnan rakentajat – niin fennomaanit kuin svekomaanitkin – olivat selkeästi tietoisia työnsä konstruktivistisesta luonteesta. Vasta myöhemmät kansallisen aatteen ja koululaitoksen kasvatit alkoivat pitää kehitystä luonnollisena. Hegeliläisen maailmanhengen toteutuminen kansakuntien itsetietoisuutena ei ollut mahdollista ilman aatteen aktiivista levittämistä ja innokasta työtä kielen ja eri kansankerrosten ”herättämiseksi”.

Kansakoululaitos juurrutti suomalaisten mieliin käsityksen omasta itsestään: vuosikymmeniä lapsilla luetutettiin Zacharias Topeliuksen (1818-1898) *Maamme*- ja *Luonnon kirjoja*, jotka olivat kristillisisänmaallisen ajattelun kulmakiviä. Vaikka kirjat asteittain poistuivat kouluopetuksesta toisen maailmansodan jälkeen 1940- ja 1950-luvulla, niiden välittämät mielikuvat toistuvat kansallisessa itsemäärittelyssä. Koulukirjojen sisällöt alkoivat hitaasti muuttua, mutta useimmat

Suomea kansakuntana määrittävät ainekset elivät uusissakin kirjoissa sitkeästi. Ehkä sitkeimpiä näistä on kouluvuoden taukoja ja päättymistä merkitsevät juhlat ja niiden sisältö. Useimmat suomalaiset koulut päättävät edelleen lukukautensa uskonnollisilla lauluilla ja virrenveisuulla. Ylivoimaisesti suosituin näistä virsistä on *Suvivirsi*, ehkä tunnetuin yksittäinen laulu ja varmasti tunnetuin virsi Suomessa.

Kansakoulu ja yleinen oppivelvollisuus loivat modernin Suomen – ja välittivät ymmärryksen kansallisesta kokonaisuudesta. Suomalaisen kulttuurin suhteellista yhtenäisyyttä verrattuna moniin muihin on yleensä korostettu: suuri enemmistö (v. 2010 78,1 %) kuuluu edelleen evankelis-luterilaiseen valtionkirkkoon ja pääosa väestöstä (v. 2009 90,7 %) on suomenkielistä, vaikka maa on virallisesti kaksikielinen (toinen pääkieli on ruotsi, jonka puhujia väestöstä oli v. 2009 5,4 %). Lisäksi pohjoisten alueiden saamelaisväestöllä, eri puolilla maata asuvilla romaneilla ja pienellä karjalankielen puhujien joukolla on kielellinen erityisasema. Tilanne on nopeasti muuttunut 1990-luvulta lähtien, mutta itseymmärrystä hallitsee vielä kuvitelma yhtenäiskulttuurista. Suomalaisen kansallisen ”yhtenäiskulttuurin” keskeiset piirteet palautuvat lähes kaikki evankelis-luterilaisen kirkon edustamaan perinteeseen: luterilainen reformaatio synnytti suomen kirjakielen, reformaation keskeisenä uskonnollisen opetuksen välineenä pidettiin virsilaulua ja lukutaidon perusteiden opetusta. Luterilainen opetus, kirjallinen työ ja virrenveisuu olivat niin tehokkaita, että ne syrjäyttivät suullisen perinteen käyttämät muodot kuten ns. kalevalaisen runouden, joka säilyi harvaanasutuilla seuduilla ja pääosin Suomen ja luterilaisen kirkon vaikutuspiirin ulkopuolella Venäjällä Vienan Karjalasta Inkeriin – ortodoksisten karjalaisten keskuudessa alueilla, jotka eivät historiallisesti olleet osa Ruotsin valtakuntaa ja sen itäistä osaa Suomea. Ruotsi piti 1600- ja 1700-luvulla osia näistä alueista hallussaan, mutta niitä ei liitetty hallinnollisesti suomalaisiin maakuntiin.

On vaikea tiivistää, mitä kaikkia merkityksiä *Suvivirsi* kuljettaa mukanaan. Vaikka se on ennen kaikkea Luoja-Jumalan töiden ylistys, ei nykymuodon ensimmäinen säkeistö edes sisällä suoraa viittausta kristilliseen jumalkäsitykseen. Ennen kaikkea virren alku viittaa kesän tuloon ja luonnon uudistumiseen.

Suvivirren synty

Suvivirsi ei ole alkuperältään erityisen suomalaisen – ei ainakaan, jos ”suomalaisena” pidetään jotakin puhtaasti Suomessa tuotettua. Sen laati 1690-luvulla Israel Kolmodin (1643-1709), gotlantilainen lääninrovasti, ja sen sävelmä pohjautuu ruotsalaiseen kansanlauluun. Virsi otettiin ruotsalaiseen virsikirjaan vuonna 1695. Pian sen jälkeen koottiin mahdollisesti Erik Cajanuksen (1675-1737), kainuulaissyntyisen papin, johdolla uutta suomenkielistä virsikirjaa ja *Suvivirsi* liitettiin vuoden 1701 suomalaiseen virsikirjaan. Ruotsissa *Den blomstertid nu kommer* tunnetaan 5 nimellä *Sommarvisa* ja se on vähintään yhtä suosittu ja tunnettu. Vuonna 1985 virttä veisattiin maan pitkäaikaisen sosiaalidemokraattisen puoluejohtajan ja pääministerin Tage Erlanderin hautajaisissa.

Vai onko niin, että *Suvivirren* ”suomalaisuus” on juuri sitä, mitä suomalaisuus perimmiltään on: kasauma eri aikoina ja erilaisissa yhteyksissä syntyneitä piirteitä, joilla on vakiintunut paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa ja suomalaiseksi kuvitellussa kulttuurissa. Näin ymmärretty suomalaisuus on alati muuttuva tulkinta, vaikka sen tulkinnallista luonnetta ei tunnustettaisi. Tavanomaisesti historiaan ja kulttuuriperintöön vetoava tulkinta on epähistoriallinen ja kulttuurisesti valikoiva. Ei ole tavatonta, että suomalaiset tuntevat oman kulttuuriperintönsä muotoutumista ja kerrostumia heikosti ja ahtaan maallistuneen kansallisen syntykertomuksen mukaisesti, jossa sivuutetaan tarkempi uskonnollinen, yleiseurooppalainen tai ruotsalainen aines.

Suvivirsi kuvaa alkukesää, auringon lämpöä ja valoa, kukkien kukoistusta, puiden puhkeamista lehteen, peltojen orastamista, lintujen laulua – ja kiittää kristillistä Luoja-Jumala kaikesta tästä. Laulun käyttöyhteys on tehnyt siitä pohjoisen loppukevään ja alkukesän tunnuksen. Virren teksti laadittiin nimenomaan kesän koittamisen ylistykseksi.

Upsalassa ja Turun Akatemiassa opiskellut ja jälkimmäisessä maisteriksi valmistunut Erik Cajanus osallistui perimätiedon mukaan suomalaisen virsikirjan toimitustyöhön vuodesta 1698. Meillä ei ole varmuutta Cajanuksen osuudesta eikä siitä, laatiko hän virsiä itse, mutta *Suvivirren* käännoistä on pitkään pidetty hänen tekemänään. Joka tapauksessa Erik Cajanuksen kautta pääsemme kiinni 1690-luvun virsirunoilijoiden kirjallisiin ja kulttuurisiin yhteyksiin, vaikka yksittäisten tekstien tekijyys jääkin peittoon. Sotkamossa syntynyt Cajanus toimi sittemmin suurimman osan elämänsä ruotsinkielisen Kruunupyyn kirkkoherrana.

6

Kesän, luonnon heräämisen ja viljavuuden ylistys käännettiin suomeksi vähän sen jälkeen, kun maa oli kärsinyt tunnetun historiansa pahimmasta nälänhädästä. Vuosina 1695-1697 katovuodet seurasivat toisiaan, ja on arvioitu, että 30 % väestöstä menehtyi nälkään ja kulkutauteihin. Säähistorioitsijat ovat puhuneet Eurooppaa koetelleesta pikkujääkaudesta ja sen huipentumasta. Nälänhätää seurasi Suuri Pohjan sota (1700-1721), joka päätti Ruotsin ns. suurvaltakauden, kun Pietari Suuren sotajoukot löivät Kaarle XII:n sotajoukot Pultavalla ja venäläiset miehittivät Suomen ja seurasi ns. Iso viha.

Suvivirren alkuperäisessä suomennoksessa luonnon ja Luoja-Jumalan hyvyttä ylistetään seuraavasti:

Suwi Wirsi . [WK1701-424]

JO joutu armas aica / Ja Suwi suloinen / Joll caunist caiken paican / Caunista
cuckainen . Nyt armas Auring meitä / Taas lähte lähemmäx / Hän cuolleet hauto /

heitä Jäll teke eläwäx . [WK1701-318:1-424]

Ne nijtyn cuckat corjat / Ja Laiho laxosa / Nijn ylpiät Yrtti tarhat / Puut wehriät werasa / Ne meillen muistuttawat / Suurt hywytt' Jumalan / Jong caick ain nähä saawat / Juur ymbär Wuoden ain . [WK1701-318:2-424]

Nyt lindu äänell corjall / Taas laula taitawast / Eng me sijs mahdais Luojall / Tääll weisat iloisest ? Mun sielun HERra kijtä / Nyt riemulaululla / Cuin iloitta ja täyttä / Meit laupioill lahjoilla . [WK1701-318:3-424]

O JESu Christe jalo / Sä kircas paistehem / Ain kylmä luondom haudo / Ja asu tykönäm ! Sun rackaudes tuli / Ann pala sydämmes ! Tuo meihin uusi mieli / Pois murhet poista myös . [WK1701-318:4-424]

Sä Saronin caunis cuka / Cucoistus laxosa / Mun Sielun awuill Cruuna / Tee taitawax tawoisa / Sun castes händ Sionist / Ain caunist castacoon / Sitt cuin Ruusu Libanonist / Hajuns hywän andawa . [WK1701-318:5-425]

Ann maa tääll caswons canda / Wacons myös liota ; Meill tarpet tahdoisit anda / Maan / meren siunata / Ann Askeles tiucku raswast / Meit ruoki sanallas / Suo maistam sit' ain makiast / Nijn Sielu on autuas . [WK1701-318:6-425]

Lähde: http://kaino.kotus.fi/korpus/vks/meta/virret/wk1701_rdf.xml
Luettu 3.1.2010

Suvivirren luonto on toki hyvä ja uutta luova, mutta ennen kaikkea se tarjoaa aineellista hyvää. 7

Kukat, vehreät puut ja pellot muistuttavat Luojan hyvydestä, mutta loppuhuipennuksessa ei pelkkä kukkaloisto ja auringon lämpö riitä. Runokuvissa ei kursailla, kun Jumalalta pyydetään hyvää satoa, maan ja meren antimia, rasvassa tiukkuvia jälkiä ja vasta sitten hengellistä ravintoa.

Israel Kolmodin oli Visbyn superintendentti, nykytermein lääninrovasti, jonka kerrotaan kokeneen uskonnollisen luonnonhurmion juhannuksena 1693 tai 1694 Hångerin lähteellä Visbyn ulkopuolella. Hurmion seurauksena syntyi *Sommarvisa* eli *Suvivirsi*. Alkuperäinen ruotsinkielinen virsi vuoden 1695 kulkee seuraavasti:

Psalm nr 316 (*Then Svenska Psalmboken* 1694, Om Jordenes Fruchtbarhet: Then Sommarwisa)

1. Then blomstertid nu kommer / Medh lust och fågring stoor / Nu nalkas liufwe Sommar / Då gräs och örter groor. / Then blida Sool upvärmer / Alt hvad haar varit dödt; / Då hon ok strider närmar / Blijr thet på nyo födt.

2. *The fagra blomsteriängar / Och åkrens ädla sädh / The gröskand' örtesiängar /
Och alla gröna trädh / The skola ok påminna / Gudz godhets rikedom: / At wij
Gudz nådh befinna / Som räcker åhret om.*

3. *Man hörer foglar siunga / Medh mångahanda liudh; / Skal icke tå vår tunga /
Lossäija HErran Gudh? / Min siäl uphög Gudz ähra / Medh los och glädiesång /
Som frögda vil och nähra / Ok medh välgierning mång.*

4. *Du ädle JESu Christe / Vår glädie-Sool och skjñ / Blik hos ok til vårt sidste; /
Upvärm vårt kalla sinn: / Gif kärleks eld i hierta: / Förnya siäl och and: / Vänd
bort all sorg och smärta / Medh tine milda hand.*

5. *Du Sarons blomster skiöna / Du Lilja i grön dahl / Ach! värdes stälen kröna /
Medh dygder til stort tahl: / Din nådh lät henne fuchta / Som dagg uthaf Zion; /
At hon må liufligt luchta / Som roos i Libanon.*

6. *Välsigna åhrets gröda / Och vatna tu vårt land: / Gif ok nödtorstig föda; /
Välsingna siö och strand. / Din fotspor drype af fetma. / Bepisa medh titt Ord /
Och medh thess liufve sötma / Ok uppå thenna jord.*

Suomennos on varsin uskollinen alkutekstille. Paikoin alkuperäinen ruotsinkielinen virsi tuntuu vieläkin suorasukaisemmalta ja väkevämmältä, kun ”Alt hvad haar varit dödt; / ... / Blijr thet på nyo födt” (kaikki mikä oli kuollutta ... syntyy uudestaan) ja kun ”The skola ok påminna / Gudz godhets rikedom” (se muistuttaa / Jumalan hyvyiden runsaudesta”).

8

Ankaran luonnon, kovaotteisen esivallan ja sotivien kuninkaiden köyhdyttämät talonpojat varmasti jakoivat virren yltäkylläisyys haaveet: Israel Kolmodin, Erik Cajanus ja muut 1600-luvun lopun pohjoiset virsirunoilijat ja papit tunsivat yleisönsä, jonka elämää hallitsi kamppailu hengissä pysyminen:

Din fotspor drype af fetma. / Bepisa medh titt Ord / Och medh thess liufve sötma / Ok uppå thenna jord

”Ann Askeles tiucku raswast / Meit ruoki sanallas / Suo maistam sit’ain makiast / Nijn Sielu on autuas” (nykyvirsikirjassa: ”Suo suloisuutta maistaa / myös sielun sanassas, / ain armos sille paistaa, / niin on se autuas”).

Tosin vehmaassa Gotlannissa rovasti oli taas kainuulaista kollegaansa konkreettisempi: hän ei lopeta virttään sielun ravitsemiseen, vaan aurinko ja Jumalan armo, maallinen ja hengellinen ravinto sekoittuvat, kun Jumalan sanan makeus lankeaa maan päälle.

Suvivirren tenho perustuu sen vahvaan luonnontunteeseen: alkukesän vehreys, kuolleen muuttuminen eläväksi ja kasvun voima toistuvat sen jokaisessa säkeistössä. Alkuperäisten versioiden puheen rasvasta ja makeudesta on täytynyt tuntua erityisen voimalliselta. Teksti on yksinkertaisuudessaan vakuuttava vuodenaikaislaulu ja sellaisena se on varmasti toiminut 1600- ja 1700-luvulla ja myöhemminkin. Yhtälailta nykykuulijoille tekstin alkuosa laukaisee kaikki kesään liittyvät odotukset ja aistimukselliset muistot. Nykykuulijan tulkinta on todennäköisesti asteen esteettisempi. Kukkaloiho, valo ja vehreys, normaalit pohjoisen kesän epiteetit, ovat etusijalla, hengellistä ravintoa ei enää tarvitse tarjota rasvalla ja makeudelle kyllästettynä, kevyempi versio suloisuutta on kylliksi.

9

Raamatullisen kaikupohjan *Suvivirsi* hakee Vanhan testamentin *Laulujen lauhusta* (*Salomon korkeaveisu*), joka oli lähteenä varhaiskristillisille, keskiaikaisille ja myöhemmille allegorioille kristityn uskonyhteisön ja Jumalan keskinäisestä rakkaudesta. *Laulujen laulu* on kirjaimellisen merkityksen tasollaan eroottisen rakkauden ylistys. Se rakentuu sulhasen ja morsiamen vuoropuhelulle – puolisot ovat toistensa kiihkeän halun kohteita. Jumalaa tekstissä ei mainita, mutta vertauskuvallinen eli allegorinen tulkinta mahdollisti sen ottamisen osaksi kanonista Raamattua. Sydänkeskijällä teksti innoitti kristillisiä mystikkoja kuten vaikutusvaltaista ristiretkisaarnaajaa ja karistaattista rationaalisen uskontulkinnan vastustajaa sisterssiläisapotti Bernard Clairvauxlaista (1090-1153). *Laulujen laulu* antoi sanat jumalallisen yhteyden kokemukselle. Kuten jo varhaisemmat allegorisen tulkinnan teoretikot esittivät: aineellisen todellisuuden oliot ja äänneiden

ja kirjainten aineellisuutena ilmenevä kieli antoivat hahmon aineettomalle pyhälle todellisuudelle, jota oli muuten mahdoton ilmaista.

Bespisa med titt ordh – Meit ruoki sanallas palautuu uusplatonismista vaikutteita saaneen kristillisen tulkintaopin ytimeen. Keskiäikaiset allegoriat vertasivat usein Jumalan sanaa hunajaan; heidän luterilaiset puhdasoppiset oppipoikansa puhuivat suorasukaisesti ”raswast” (*fetma*).

Eurooppalaiset mitat ja kalevalaiset alkusoinnut

Suvivirsi on kirjoitettu loppusoinnolliseen jambiseen mittaan, joka on lainautunut suomen kieleen saksalaisista ja ruotsalaisista virsistä. Kalevalaisuudet eivät tunkeutuneet suomalaiseen virsilyriikkaan, vaikka muutama 1600-luvun hengenmies ui tässä suhteessa vastavirtaan. Usein on arveltu, että luterilaiset papit ohjelmallisesti vastustivat pakanallisena ja toisaalta ristiriitaisesti katolisena pitämäänsä kalevalaista mittaa. Tosin voi myös olla, että reformaation kansankieleen tuomat uudet runomitat ja loppusoinnut olivat yksinkertaisesti niin vetovoimaisia, että vanhat mitat hylättiin.

10

Suomennoksen runokieli noudattelee mitan ja riimin puolesta jo 1500-luvulla vakiintunutta tapaa, joka oli ilmeinen uutuus suomenkielisessä runoudessa: kalevalaisessa runoudessa ei loppusointuja harrastettu ja *Suvivirren* runomitta on jambinen eikä nelipolvinen laskeva trokee kuten perinteinen kalevalainen mitta. 1600-luvun lopulla eurooppalaisia saksasta, ruotsista, latinasta ja kreikasta omaksuttuja mittoja oli jo kokeiltu runsaasti suomenkielisissä teksteissä. Runouden muutos ei kerro vain esteettisten ihanteiden muutoksesta. Kyse oli yhtäläillä ideologisesta muutoksesta, tietoisesta tai tiedostamattomasta, jolla otettiin etäisyyttä sekä keskiaikaiseen katoliseen että kansankieliseen ja ”pakanalliseen” perinteeseen. Kielenkäytön murros heijastelee myös syvällistä kulttuurista

assimiloitumista, tai ehkä paremminkin kulttuurista prosessia, jossa kirjallistuva Suomi muotoutuu – ei vielä sellaisena kuin me sen tunnemme, vaan osana monikielistä ruotsalaista suurvaltaa ja Itämeren alueen kielellistä ja kulttuurista kokonaisuutta, jolle oli tyypillistä eri kielten käyttäminen eri elämänaalueilla. Latina oli opinharjoituksen kielenä vielä uskonpuhdistuksen jälkeenkin, yläsaksa luterilaisen uskonnollisen oppineisuuden kielenä, alasaksa kaupallisen kanssakäymisen välineenä, ruotsi hallinnon ja osin uskonnon ja kansankielenä sekä suomi uskonnon ja kansankielenä.

Sittemmin 1800- ja 1900-luvun kansallisvaltion rakentamis- ja modernisaatioprosessissa vanhan maailman moninaisuudesta kuoriutuu ehkä lopulta suhteellisen lyhytikäinen kansallinen hanke, joka määritteli suomalaista julkista itseymmärrystä ennen kaikkea 1920-luvulta 1980-luvulle.

Suomennoksen runokieli sisältää yhden mielenkiintoisen piirteen, joka voi hyvinkin liittyä Erik Cajanuksen ja eräiden muiden Turun Akatemian piirissä vaikuttaneiden pappisopiskelijoiden kainuulaiseen taustaan ja suomalaisen kansanperinteen ja sen idiomaattisten piirteiden tuntemukseen. Virren kääntäjä ei vain viljele germaanista nousevaa jambista mittaa ja loppusointuja, vaan *Suvivirren* suomennos käyttää lisäksi alkusointuja eli allitteraatiota, jota alkuperäisessä ruotsinkielisessä tekstissä ei esiinny. Virren avaussäkeet toistavat samoja alkutavuja: Jo joutu armas aica / Ja Suwi suloinen / Joll caunist caiken paican / Caunista cuckainen. Metriikan termein kääntäjä käyttää sekä vahvaa että heikkoa allitteraatiota, so. joko kahden alkukirjaimen tai koko tavun toistoa peräkkäisissä sanoissa tai pelkästään yhden äänteen (konsonantin tai vokaalin) toistoa. Kalevalaisessa mitassa usein esiintyvää sisällöllistä kertoa suomentaja ei harrasta. Hän silti todennäköisesti tunsikin kalevalaista kansanrunoutta. Esimerkiksi Erik Cajanus oli viitannut tunnettuun *Luojanvirteen* Turun Akatemiassa esittämässään maisterinväitöskirjassa suomen ja heprean sukulaisuudesta. Kalevalainen *Luojanvirsi* on kertomus neitsyt Marian hedelmöitymisestä punaisesta marjasta ja Jeesus-lapsen syntymästä. Vienan Karjalasta 1800-luvulla tallennetut versiot välittävät kuvan synkretistisestä kristinuskon keskusmyytin tulkinnasta. *Luojanvirressä* on kyse

kansanomaisesta kristillisten perusmyyttien uudelleen tulkinnasta – ja kummassakin raamatulliset teemat kietoutuvat konkreettisiin perinteentaitajien oman elinympäristön piirteisiin ja suullisen runouden aiheisiin, joissa sikiämisen, syntymisen ja luonnonvoimaisen kasvun teemat yhdistyvät kristillisiin aiheisiin.

Alkusoinnut eivät tietenkään ole vieras ilmiö germaanisissa ja muissa eurooppalaisissa runomitoissa, mutta kalevalaisessa runoudessa se on leimaa antava piirre. Esimerkiksi Erik Cajanuksen maisterin väitöskirjassaan lainaamassa *Luojanvirressä* alkusointu esiintyy seuraavasti:

Aina muita muistelemma,

Arwosii ajattelemma, etc.

Suomenkielisen virsikirjan toimitustyön aikalaisista mm. Matthias Salamnius (1650-1691) laati vuonna 1690 virheettömällä Kalevala-mitalla pitkän Messiaadin *Ilo-laulu Jesuxesta*. Ohessa lyhyt näyte, jossa muuten uskollisesti Uutta testamenttia seuraileva teksti yltyy omaan kuvaukseen

Jeesuksen ylösnousemuksesta:

Cosca joutui colmas Amu,

Herra Hengensä tacaisin

Ottapi isän kädestä.

Culci cuoleman cuilla,

Hijten vainiot vaels

Paha paikka hämmästyti,

Culkeissa caickein Luojan.

Paiscais Porttinsa lujasti,

Ovet luckohon osaisi,

Sois ei pääsevän sisälle

Pahoin pelkäis valdaansa.

Jeesus astupi lähemmä,

Lici Linnaa piruen,

Potcaisi leviän Portin,

Paiscais maahan Pihtipielet:

Lucko coht Lumehen lensi,

Naulat tuiscuvat tulehen,

Salvat liecihin samahan:

*Tarttui kijnni cahlehisijn,
Kijnni pannansa pahoja:
Pani connat Cahleijsihin,
Häjyn Helvetin hajotti...*

Suvivirren suomenkieliseen versioon on toki sisällytetty joitain perinteisen suullisen runouden tehokeinoja – suomentaja tekee tämän sujuvasti ja eleettömästi, vaikka hänen virsirunoilijan taitojaan ei ole pidetty kovin kummoisina. Itse asiassa *Suvivirsi* on vieläkin monimuotoisempi ja kulttuurisilta kerroksiltaan jännittävämpi teksti.

Kevät, luontotunne ja luonnonteologia

Suvivirrellä on esikuvansa Turun hiippakunnassa kootussa hurskaiden laulujen eli *Piae Cantiones* kokoelmassa julkaistussa kevään ylistyksessä *Tempus adest floridum*, joka päättää vuonna 1582 julkaistun kokoelman:

Tempus adest floridum (*Piae Cantiones* 1582, n:o 24)

1. Tempus adest floridum surgunt namque flores, / Vernales in omnibus, imitantur mores, / Hoc quod frigus laeserat, reparant calores / cernimus hoc fieri per multos labores.
2. Sunt prata plena floribus iucunda aspectu, / Vbi iuuat cernere herbas cum delectu, / Gramina & plantae hyeme quiescunt, / Vernali in tempore virent & accrescunt.
3. Haec vobis pulchre monstrant Deum Creatorem, / Quem quoque nos credimus omnium factorem, / O tempus ergo hilare, quo laetari libet, / Renouato nam mundo, nos nouari docet.
4. Terra ornatur floribus & multo decore, / Nos honestis moribus & vero amore, / Gaudeamus igitur tempore iucundo, / Laudeamusque Dominum pectoris ex fundo. (*PC 1582*, no. 24, 197-198.)

1. Kukkiaisiaika on koittanut, niin nousevat kukat ja kaikki jäljittelevät keväisiä tapoja. Sitä jota äsken kiusasi kylmyys, nyt lämpö virkistää. Kaiken tämän huomaamme tapahtuneen monien vaivojen kautta.
2. Niityt ovat täynnänsä kukkasia ja ne miellyttävät katsetta. Siellä on virkistävää ihastelle yrttejä. Ruohot ja kasvit lepäävät talven yli ja kasvavat ja viheriöivät keväiseen aikaan.
3. Nämä osoittavat teille kauniisti Luoja Jumalaan, jotta uskoisimme hänet kaiken tekijäksi. Oi aika hilpeä, jolloin riemuista saattaa, sillä uudistetussa maailmassa meidän sopii itsekkin uudistua.
4. Maa kaunistetaan kukkasin ja runsain koristuksin - samoin meidät koristetaan kunniallisilla tavoilla ja oikealla rakkaudella. Iloitkaamme siis tänä mieluisana aikana ja kiittäkäämme rinnan täyteydellä Herraa.

Hemmingius Henrici de Masco (1616)

1. Aika on nyt iloinen / Iloita me mahdam / Kesä caunis ihanainen / Riemuita siis saadhan. / Quin vilu valju on voittan / Auring ylös auttap / Taicka talvi pois tappan / Suvi elävax saattap.
2. Vainjod vihriäst vihoittavat / Medzäd / niitud / niemed / Cuckaised cans casvavat / Puisa lehdhed liene. // Nämäd talvi tappan on / Caicki caatan caldon / Vircoman Suvi saattan on / Ilon ihanan andan.
3. Linnud ilost laolavat / Suven suotuist virttä / Ett hengettömäd herävätt / Eloon idzens siirtäin. // Meri / maa / caick candavat / Casvon / caunid lahjad / Hedhelmän arman antavat. // Eläimed / linnud / laehod.
4. Näistä näem Herran työd / Meist murhettii muista. // Tarped aina edhes tuo / Maast merest ja puista. // Ihmised siis iloidcam / Oho aicaa iloist / Veickoisemme veisadcam / Herrall kilvan kiitost.
5. Eloo endist ojedcam / Uuten elämän noscam. // Herrall hedhelmät candacam / Luotuin cansa calvain. // Herran miel miödhön olcam / Quin meilt tarved tuopi / Händä caikin cunnioidcam / Hän meill hyvä suopi. (HH 1616, 127.)

Tutkijat ovat kiistelleet siitä, voiko *Suvivirsi* olla mukaelma vanhemmasta latinankielisestä laulusta.

Ainakin periaatteessa on uskottavaa, että Israel Kolmodin ja yhtä lailla hänen mahdollinen suomentajansa Erik Cajanus ovat tunteneet *Piae Cantiones* kokoelman, josta otettiin 1600- ja 1700-luvulla useita uusintapainoksia. Ensimmäiset ruotsin- ja suomenkieliset käännökset kokoelman lauluista laadittiin 1615 ja 1616. Ruotsinkielisistä vastasi monipuolinen Helsingissä syntynyt oppinut Sigfrid Aronus Forsius (1560-1624), joka Tukholman ja Upsalan kautta päätyi Tammisaaren kirkkoherraksi. Suomenkielisen käännökseen kokoelmasta julkaisi Maskun kirkkoherra Hemmingius Henrikinpoika (Hollo; 1550-1619), joka julkaisi myös suomenkielisen virsikirjan.

14

Suvivirren ja *Tempus adest floridumin* kaksi ensimmäistä säkeistöä ovat jokseenkin identtiset: on helppo ajatella, että Israel Kolmodin on mukaillut tunnettua latinankielistä kevätlaulua, jota hän on hyvin voinut itsekkin laulaa kirkolliselle uralle tähänneiden opintojensa aikana. Säkeistöjen samankaltaisuus liittyy *Suvivirren* samalla vanhempaan eurooppalaisen luontolyriikan perinteeseen.

Saksalainen kirjallisuudentutkija Ernst Robert Curtius (1886-1956) on esittänyt, että uusi luonnontunne ja erityisesti kevään kuvaus ilmaantuu eurooppalaiseen runouteen sydänkeskiajalla, erityisesti 1100-1200-luvulla. Antiikin runoudessa ei hänen mukaansa esiinny vastaavia ”luontojohdantoja”. Erikoista on se, että sydänkeskiajan kristillisinä vuosisatoina uudenlainen luonnontunne ja eroottinen runous ilmaantuvat latinankielisessä kirkollisen oppineiston kirjallisuudessa – samainen oppineisto oli periaatteessa sitoutunut naimattomuuteen, jota paavi Gregorius VII (1020/25-1085) edellytti papistolta 1079 ja joka vahvistettiin kirkolliskokouksissa 1123 ja 1139.

Yhteys sydänkeskiajan runouteen ei kuitenkaan ole vain temaattinen: *Tempus adest floridum* laulusta tunnetaan kaksi versiota. Uudempi on *Piae Cantiones* kokoelmaan vuonna 1582 painettu hurskas versio, jossa kukkaan puhkeava kevätluonto muistuttaa Luoja-Jumalasta. Runon ajatusmaailma palautuu keskiaikaiseen uusplatonistiseen teologiseen perinteeseen, jossa luonnon ajateltiin olevan periaatteessa hyvä, koska se oli Jumalan luomistyötä. Toisaalta luonto ymmärrettiin eräänlaisena kirjoituksena. Kaikki Jumalan luoma oli tämän ajattelun mukaan samalla merkki, joka viittasi luojaansa. Näin luonto oli itse asiassa Jumalan kirjoitusta, josta voitiin lukea vertauskuvallisia merkityksiä, jotka sisälsivät kätkeytyn pyhän totuuden. *Piae Cantioneksen Tempus adest floridum* etenee tämän ajatuksen mukaisesti, kun kevätluonto toimii sitä ihastelevalle tarkkailijalle merkkinä luojastaan ja samalla moraalisenä kehotuksena hyviin ja oikeisiin tapoihin.

15

Yllättäen runon varhaisempi versio etenee aivan eri suuntaan. Ensimmäinen säkeistö on molemmissa versioissa sama, mutta vanhempi 1200-luvun alussa Etelä-Tirolissa laaditussa *Carmina Burana* käsikirjoituksessa säilynyt *Tempus adest floridum* onkin luontojohdannolla varustettu kaksikielinen (latina – saksa) eroottinen runo, jossa runon päähenkilö johdattelee neidon

kanssaan niitylle ilottelemaan. Kaksikielisen runon viesti on selvä: kun talvi hellittää ja luonto puhkeaa kukkaan, syttyy myös inhimillinen eros:

1. *Tempus adest floridum, surgunt namque flores / vernaes; mox in omnibus immutantur mores.*

2. *Stant prata plena floribus, in quibus nos ludamus! / virgines cum clericis simul procedamus, / per amorem Veneris ludum faciamus, / ceteris virginibus ut hoc referamus!*

3. ”*O dilecta domina, cur sic alienaris? / an nescis, o carissima, quod sic adamaris? / si tu esses Helena, vellem esse Paris! / tamen potest fieri noster amor talis.*”

4. *Ih solde eines morgenes gan / eine wide breite; do sah ih eine maget stan, / div gruzte mih bereite. / si sprah: "liebe, war wend ir? / durfent ir geleite?" gegen den fuzen neig ih ir, / gnade ih ir des seite.*

Carmina Burana 142 & 142a.

16

1. Nyt kukoistuksen aika on, sillä kukat kasvavat ja yhtäkkiä kaikkien tavat ovat muuttuneet keväisiksi. Ketä kylmä kiusasi, on nyt lämmön virkistämä.

2. Kisailu niittymme on täynnä kukkasia! Neidot kulkevat yhdessä klerkkien kanssa kisaillemaan Venuksen rakkauden tähden. Kertokaamme tästä muillekin neidoille.

3. ”Oi rakastettu rouvani, miksi tällä tapaan lähdet? Etkö tiedä, että rakastan sinua niin? Jos olisit Helena, haluaisin olla Paris. Se sulostuttaisi rakkautemme.”

4. Se sattui kerran kävellessäni niityn poikki. Näin siellä seisovan neidon, joka tervehti minua innokkaasti. Hän sanoi: ”Rakkaani, minne haluat mennä täältä? Kaipaanko seuraa?” Minä polvistuin hänen jalkoihinsa ja kiitin tästä hyvästä.

Suvivirren taustalta löytyy siis sitä edeltänyt yli viiden sadan vuoden kirjallinen traditio, jossa kevään koittaminen ymmärrettiin luonnon ja ihmisen uutta luovan – siis eroottisen – kyvyn

ilmentymänä. Jos Israel Kolmodinin ja suomennoksen tekstiä lukee suhteessa tähän traditioon – ja tietysti maanviljelysyhteisöjen ikaikaiseen maan, eläinten ja ihmisten hedelmällisyyttä korostavaan perinteeseen –, kytkeytyy sen kristillinen sisältö luontevasti monikerroksiseen hedelmällisyyskulttiin. Tämä kultti ei sinänsä ollut vieras kristilliselle ajattelulle, joka ei askeettisista suuntauksistaan huolimatta suinkaan vierastanut elämää uudelleen luovia voimia.

Erik Cajanuksen synnyinseuduilla Kainuussa elivät samalla oman suullisen perinteensä piirissä, jossa animistinen ja maaginen luontokäsitys kukoistivat rinnan *Luojan virren* synkretististen ja kekseliäiden kristinuskon perusmyyttien muunnoksineen. *Suvivirren* suomentaja tarjoili seurakunnalleen yhtäältä oppineen ”yläviistosta” katsovan näkemyksen: alussa luontoa tarkastelleen estetisoiden ja tarkastelun taustalla ovat teologiset käsitykset luomistyöstä ja siitä, miten luomistyö näyttäytyy merkinä luojastaan. Toisaalta muhevat, kasvua ja uuden syntymistä, kuolleen luonnon henkiin herättämistä kuvataan konkreettisesta ja maanviljelyksen arkeen liittyvin vertauskuvin.

17

Maalta kaupunkiin – ja takaisin?

Suomalaisuuden kuvauksissa toistetaan edelleen suomalaisten erityistä luonnonläheisyyttä ja vahvaa omintakeista luonnontunnetta. Perusteena tälle väittämälle esitetään suomalaiseen kesänviettoon kuuluvat kesämökit, vasta 1950- ja 60-luvulla tapahtunut elinkeinojen murros ja maaltamuutto sekä ohut kulttuuri ja lyhyt historia, joilla tarkoitetaan kirjallisen eliittikulttuurin myöhäsyntyisyyttä, pitkään alhaista kaupungistumista ja lyhyttä valtiollista historiaa (hallinnollinen autonomia 1809, poliittinen itsenäisyys 1917 lähtien). Luontosuhteesta ja -tunteesta puhutaan eriytymättömästi ilman, että sillä ajatellaan olevan kulttuurista, historiallista tai opillista syntyä. Näin usein puhutaan agraarisesta luontokäsityksestä, jossa maa, metsä ja vedet ovat elinkeinojen lähde, yhtäaikainen uhka (puute ja niukkuus) ja runsaudensarvi (saalis- ja sato-onni),

puhumattakaan erätalouden ja agraarisen maailman erilaisuuksista (erätalous vs. maanviljely, rannikko vs. sisämaa, polttoviljely vs. peltoviljely). Agraarisuus tai ”maalaisuus” sekoitetaan huolettomasti romanttiseen oppineiston ja vauraan eliitin eurooppalaisista keskuksista omaksumaan romantiikan ihailemaan ylevään (subliimiin) luontoon, jossa ennen kammoksutut ja vihatut luonnonelementit kuten myrskyävä meri, uhkaavat erämaat ja vaikeasti ylitettävät vuoristot tulevat ihailun kohteeksi. Lisäksi unohdetaan kristillinen idea luonnosta Luojansa merkkinä ja osoituksena Jumalan hyvydestä ja kaikkivoipaisuudesta.

Toisen maailmansodan päätyttyä Suomi oli yksi Euroopan maatalousvaltaisimmista maista (n. 70 % väestöstä asui maaseudulla) – tosin joskus suomalaiset vertailevat maataan yksisilmäisesti varhain teollistuneen Länsi-Euroopan keskusalueille eivätkä huomaa, että maatalousvaltaisuus ja siihen liittyneet elämäntavat leimasivat suurta osaa sodanjälkeistä Eurooppaa. Poikkeuksellista oli Suomessa toteutettu laaja maareformi, joka synnytti n. 100 000 uutta pientilaa, kun sodan päätteeksi kotiutetuille rintamamiehille ja Neuvostoliitolle menetettyjen alueiden väestölle tarjottiin mahdollisuutta uudistilojen lunastamiseen ja raivaamiseen. Vanhakantainen *Suvivirsi* istui vielä 1950- ja 60-luvun Suomen todellisuuteen, mutta seuraavassa sukupolvessa tapahtui suuri muutto ja kaupungistuminen. Modernissa *Suvivirressä* ovat alkuperäiset ainekset tunnistettavia, mutta agraarinen kuvasto on lieventynyt niin, ettei se herätä kummeksuntaa rakennemuutoksen jälkeisessäkään Suomessa.

Suvivirren kulttuurinen asema onkin ehkä osin ymmärrettävissä vasten suurta muuttoa ja maaseudun merkitystä suomalaisessa itseymmärryksessä. Jälleen kerran maaseudun kulttuurinen ja sitä myötä poliittinen merkitys on yleiseurooppalainen ilmiö. Toisaalta virsitekstin uudistajat lievensivät väkeviä ja konkreettisia kielikuvia 1860-luvulla ja uudestaan 1930-luvulla niin, että niiden yhteys maahenkiseen hedelmällisyyskulttiin on muuttunut ohuemmaksi. Virsi on niin

suositu, että siitä on laadittu uskonnottomille sovelias muunnelma. Myös evankelis-luterilaisen kirkon virsikirjan liiteosassa siitä on julkaistu jumalviitteistä riisuttu versio. Silti uskonnollinen virsiteksti on säilyttänyt asemansa. Koulujen kevätjuhlien ja kirkkovuoden kevätjumalanpalvelusten lisäksi *Suvivirsi* on suosittu häävirsi, kuten eroottisen rakkauden kuvastosta ja siihen liittyvistä taustateksteistä ammentavalle hedelmällisyyden ylistykselle sopiikin.

Suvivirsi on monikansallisessa ja -kielisessä Ruotsin suurvallassa luotu vuodenvieroa ja luonnon uudistumista kuvaava laulu, joka on rakennettu talonpoikaista yleisöään puhuttelevaksi tekstiksi. Sen teologinen ja aatteellinen sisältö ulottuu Vanhan testamentin *Laulujen laulun* kautta uusplatonistiseen ja kristillisen mystiikan läpäisemään tulkintakehykseen ja kuljettaa samalla mukanaan kevääseen liittyvän eroottisen runouden perinnettä. Suomenkielinen versio nojaa vakiintuvaan kirjalliseen poetiikkaan, vaikka viittaakin varovaisilla alkusoinnuillaan perinteiseen suulliseen runomuotoon. Samalla tavalla kuin lukutaito ja koululaitos, se perustuu monikerroksiseen ja ristiriitaiseen eurooppalaiseen perintöön, josta Suomi ja ”suomalaisuuskin” ovat meille näkyvässä muodossa rakentuneet. Kylmän talven jälkeen koulujen päättyessä kukkaan puhkeava luonto toistaa samaa eroottista perusviestiä, kuin Alppien eteläisillä rinteillä Itävallan ja Italian raja-alueella kootussa *Carmina Buranassa*.

19

Lähteitä

Carmina Burana. Mit Benutzung der Vorarbeiten Wilhelm Meyers kritisch herausgegeben von Alfons Hilka und Otto Schumann. I Band: Text, 2. Die Liebeslieder. Zweit Auflage. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag 1971 (1941).

Hemmingius Henrici de Masco (Hemminki Maskulainen), *Vanhain Suomen maan Piispain ja Kircon Esimiesten Latinan kielised laulud Christuksesta ja inhimisten elämän surkeudhesta M Jacobilta Finnolda (Suomen Seuracunnissa paljon hyvää ansainelda miehettä) ojetud aina Suomen Schouluisa veisatud. Nyt Suomexi käätyd Hemmilngild Mascun Kircoherralda*. Präntätyd Stockholmissa 1616.

Perinteisen runon kauneimmat 1. Toim. Hannu Mäkelä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava 1975.

Piae Cantiones. Ecclesiasticae et scholasticae veterum episcoporum 1582 - Theodoricus Petri (Rutha) Nylandensis. Documenta musicae Fennicae X. Facsimile. Edidit Einari Marvia. Helsinki: Kustannus Fazer 1968.

Suomen evankelisluterilaisen kirkon virsikirja. Hyväksytty ylimääräisessä kirkolliskokouksessa 13. helmikuuta 1986. Helsinki: SKSK-kustannus oy 1986.

Svensk psalmbok för den evangelisk-lutheransk kyrkan i Finland. Antagen av kyrkomötet i februari 1986. 4. upplaga. Helsingfors: Församlingsfundets förlag 1991.

Den Svenska Psalmboken 1695. 1697 års koralbok. Förord av Magnus von Platen. Efterskrift av Folke Bohlin. Faksimiltryck. Värnamo: Gidlunds 1985.

Kaino. Vanhan kirjasuomen korpus, Virsikirjoja ja Piae Cantiones -suomennos: http://kaino.kotus.fi/korpus/vks/meta/virret/virret_coll_rdf.xml. Luettu 8.4.2011.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko, virsikirja <http://evl.fi/Virsikirja.nsf/pudotusvalikko/571?OpenDocument>. Luettu 8.4.2011.

Suomen Kansan Vanhat Runot sähköisessä muodossa: <http://dbgw.finlit.fi/skvr/> . Luettu 8.4.2011.

Tutkimuskirjallisuutta

Curtius, Ernst Robert, *Europäische Literatur und lateinisches Mittelalter*. Bern: Francke AG 1948
Hallio, Kustaa, *Suomalaisen virsikirjan virret. Alkuperä ja kehitys*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 1936.

Hanska, Jussi & Vainio-Korhonen, Kirsi (toim.), *Huoneentaulun maailma. Kasvatus ja koulutus Suomessa keskiajalta 1860-luvulle. Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historia I*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1266:1, Tiede. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2010.

Kallinen, Maija, *Change and Stability. Natural Philosophy at the Academy of Turku 1640-1713*. Studia Historica 51. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura 1995.

Kurvinen, P.J.E., *Suomen virsirunouden alkuvaiheet vuoteen 1640*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 180. Porvoo: SKS 1929.

Kurvinen, Onni, *Vanha virsikirja. Vuoden 1701 suomalaisen virsikirjan synty ja sisälllys*. Rauma: Oy Länsi-Suomen kirjapaino 1941.

Lagerborg, Rolf, ”Vår äldsta konstdiktning”. Aikakauskirjassa *Skrifter utgifna af Svenska Litteratursällskapet i Finland* 78 (*Förhandlingar och uppsatset 20/1906*). Helsingfors: SLF 1907, 57-111.

Lehtonen, Tuomas M. S., *The World Upside Down: Poetry as Ethics and Carmina Burana* (CB 142). Teoksessa *New Texts, Methodologies, and Interpretations in Medieval German Literature (Kalamazoo Papers 1992-1995)*. Göppinger Arbeiten zur Germanistik 670. Ed./Hg. Sibylle Jefferis. Göppingen: Kümmerle Verlag 1999, s. 19-40.

Lehtonen, Tuomas M. S., ”Latinet och folkspråken”. Teoksessa *Finlands svenska litteraturhistoria. Första delen: Åren 1400-1900*, ed. Johan Wrede & Rainer Knapas. Helsinki – Stockholm: Svenska Litteratursällskapet i Finland & Bokförlaget Atlantis 1999: 26-40.

Lehtonen, Tuomas M. S., ”Piae Cantiones”. Teoksessa *Finlands svenska litteraturhistoria. Första delen: Åren 1400-1900*, ed. Johan Wrede & Rainer Knapas. Helsinki – Stockholm: Svenska Litteratursällskapet i Finland & Bokförlaget Atlantis 1999: 40-50.

Hopeamarkkojen evankeliumi. Kirjoituksia sydänkeskiajan kulttuurihistoriasta. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö 2000.

- Lehtonen, Tuomas M. S. "Spoken, Written and Performed in Latin and Vernacular Cultures from the Middle Ages to the Early Seventeenth Century: Ramus virens olivarum". Teoksessa *The Performance of Christian and Pagan Story-worlds: Non-canonical chapters of Nordic Medieval Literature*. Eds. Lars Boje Mortensen & Tuomas M. S. Lehtonen. (Forthcoming).
- Leino, Pentti, *Language and Metre. Metrics and the Metrical System of Finnish*, Studia Fennica 31. Helsinki: SKS 1986.
- Lempiäinen, Pentti & Haapalainen, T.I., *Virsiavain. Käsikirja virsikirjan käyttäjille*. Helsinki: Kirjapaja 1971.
- Liedgren, Emil, *Den svenska psalmboken: en historisk överblick*. 7. upplaga. Stockhol: Sveriges kristliga studentrörelses förlag 1952.
- Mäkinen, Timo, *Piae Cantiones -sävelmien lähdetutkimuksia*. Acta musicologica Fennica 1. Helsinki 1968.
- Pleijel, Hilding, *Svenska kyrkans historia. Femte bandet: Karolinsk kyrkofromhet, pietism och herrnhutism 1680-1772*. Stockholm: Svenska kyrkans diakonistyrelses förlag 1935.
- Rapola, Martti, "Vanhan runon kuvastelua parissa 1500-luvun suomalaisessa virressä", teoksessa *Kalevalaseuran vuosikirja 14*. Helsinki: SKS VUOSI, 149-169.
- Sarajas, Annamari, *Suomen kansanrunouden tuntemus 1500-1700-lukujen kirjallisuudessa*, Helsinki: WSOY 1956.
- Suomi, Vilho, "Suomenkielinen lyriikka ennen vuotta 1640, Suomenkielinen runous 1640-1743", teoksessa *Suomen kirjallisuus 2: Ruotsin ajan kirjallisuus*, toim. Martti Rapola. Helsinki: SKS & Otava 1963: 245-306.
- Tarkiainen, Vilho, *Piirteitä suomalaisesta kirjallisuudesta*. Porvoo: Werner Söderström osakeyhtiö 1922.
- Viinämäki, Anna 2005, "Hemminki Maskulainen – virsirunoilija", toim. Raija Miikkulainen, <http://scripta.kotus.fi/www/artikkelit/maskulainen/> (Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus).
- Virrankoski, Pentti, "Cajanus, Erik (1675-1737)", teoksessa *Kansallisbiografia 2*, toim. Matti Klinge & al. Helsinki: SKS 2003: 85-86. 21

Kirkkoon.fi Häät:

http://www.kirkkoon.fi/portal/kirkkoon/haat/fi/verkkolehti/kirkolta_kuultua/?id=1793. Luettu 8.4.2011.